

Міністерство Освіти і Науки України
Західноукраїнський Національний Університет
Юридичний Факультет

Кафедра міжнародного права та міграційної політики

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни: Медіація в професійній діяльності юриста
на тему: «Медіація в українському праві: генеза та перспективи розвитку»

Студента групи МП-31:
Лозовецький Богдан Сергійович
Керівник: Яворський Ярослав Тадейович

Національна шкала: _____
Кількість балів: _____ Оцінка ECTS: _____
Члени комісії: _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Тернопіль, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ.....	6
1.1. Історія виникнення медіації в українському праві.....	6
1.2. Сутність медіації: сучасний погляд.....	11
Висновок до розділу I.....	15
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ...	16
2.1. Аналіз сучасного стану медіації в Україні.....	16
2.2. Правовий статус медіатора.....	18
2.3. Ефективність медіації в Україні: позитивні та негативні аспекти.....	22
Висновок до розділу II.....	24
РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	28
3.1. Шляхи вдосконалення законодавства з медіації.....	28
3.2. Розвиток медіації як альтернативного способу вирішення спорів в Україні.....	29
Висновок до розділу III.....	33
ВИСНОВОК.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному суспільстві, зростає потреба у швидкому та ефективному вирішенні конфліктів та спорів. Законодавці та правоохоронні органи розвивають нові способи вирішення цих проблем, одним із яких є медіація. Медіація є альтернативним способом вирішення спорів, який дозволяє сторонам знайти взаєморозуміння і досягти взаємовигідної угоди.

Україна теж не залишається осторонь цього процесу. У 2021 році було прийнято Закон "Про медіацію", який регулює медіацію як засіб вирішення спорів. Однак, здійснення медіації в Україні не має широкого поширення та популярності серед населення. Тому виникає потреба в подальшому розвитку медіації в Україні та вивченні причин її недостатньої популярності.

Зважаючи на широку практику використання медіації в країнах Європи та США, а також на те, що українське законодавство передбачає можливість використання медіації для вирішення спорів, дана тема є досить актуальною та потребує дослідження.

Передовсім, вона має важливе значення для практикуючих юристів та медіаторів, які займаються вирішенням спорів, а також для дослідників, які цікавляться питаннями альтернативного вирішення спорів та розвитку права в Україні. Дослідження даної теми може сприяти виявленню проблем, що перешкоджають ефективному використанню медіації в Україні, а також запропонувати шляхи їх подолання та підвищення ролі медіації в системі вирішення спорів в Україні.

Ступінь наукової розробки. Наукові дослідження, проведені вченими, присвячені теоретико-правовому аналізу інституту медіації, його становленню на етапі інтеграційних процесів України, а також аналізу зарубіжного досвіду правового забезпечення, виявилися унікальними та незамінними для розуміння цього явища та його генези в контексті українського права. Окрім цього, дослідження також зосереджені на визначенні перспектив розвитку медіації в українському праві, враховуючи сучасні виклики та тенденції. Серед видатних

дослідників, які присвятили свої праці цій проблематиці, можна відзначити Р. Карпенко, Т. Кисельову, Г. Єрмоєнко, Ж. Мішину, Н. Крестовську, Л. Романадзе, Д. Пристая, В. Ситюка, І. Ясиновського.

Мета курсової роботи. Метою даної курсової роботи є дослідження генези та перспектив розвитку медіації в українському праві. Крім того, в роботі будуть визначені основні поняття та принципи медіації, їх місце в системі альтернативного вирішення спорів та порівняння з іншими методами вирішення спорів. Дослідження також має на меті аналіз нормативно-правового регулювання медіації в Україні, зокрема, визначення правового статусу медіатора та учасників процесу медіації, а також процедури проведення медіації.

У результаті дослідження має бути визначено, наскільки ефективно використання медіації в Україні, які перешкоди існують для її популяризації та розвитку, а також які можливості є для покращення її використання в системі вирішення спорів в Україні. Окрім того, метою дослідження є підвищення свідомості громадськості про можливості та переваги використання медіації як ефективного методу вирішення спорів в Україні.

Для досягнення поставленої мети в даній курсовій роботі були визначені наступні **завдання**:

1. Визначити сутність та особливості медіації як методу вирішення спорів.
2. Проаналізувати історичні та сучасні тенденції розвитку медіації в українському праві.
3. Дослідити правове регулювання медіації в Україні, включаючи визначення правового статусу медіатора та учасників процесу медіації.
4. Проаналізувати переваги та недоліки використання медіації в Україні, зокрема її ефективність та вплив на громадське довіру до правосуддя.
5. Висвітлити можливості та перешкоди для популяризації та розвитку медіації в Україні.

6. Дати рекомендації щодо покращення використання медіації в системі вирішення спорів в Україні.
7. Підвищити свідомість громадськості про можливості та переваги використання медіації як ефективного методу вирішення спорів в Україні через аналіз відповідної літератури та практичних прикладів.

Предметом роботи є аналіз медіації як способу врегулювання спорів українським правом.

Об'єктом роботи є система медіації в Україні.

Методи дослідження. В курсовій роботі використовувались наступні методи: діалектичний, історичний, аналіз та порівняльно-правові методи.

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Налічує всього 34 сторінки.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

1.1. Історія виникнення медіації в українському праві

Сьогодні в розвинених країнах медіація є одним із найпоширеніших альтернативних методів вирішення спорів. Медіація передбачає участь третьої сторони (медіатора), яка допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації та самостійно визначити спосіб дій, який найкраще відповідатиме їхнім інтересам і потребам.

Європейське співтовариство визнає цінність процесу медіації та закликає використовувати його як основний метод альтернативного вирішення спорів як до, так і під час судового розгляду. Ця рекомендація відображена в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, які Україна підписала. Так, відповідно до статті 1 цієї Угоди, Україна та ЄС повинні посилити співробітництво у сфері юстиції, свободи та безпеки з метою забезпечення верховенства права та поваги до основоположних свобод і прав людини [13].

Аналіз джерел показує, що залучення третьої сторони-медіатора для вирішення спорів не є новим явищем у правових культурах народів світу, в тому числі і в Україні. Ще на ранніх етапах розвитку людської цивілізації почали формуватися ознаки цього явища.

Правові джерела стверджують, що з перших днів Київської Русі традиція примирення практикувалася на території нашої держави. Як зазначає Н. В. Нестор, норми Руської Правди встановлювали можливість грошової компенсації за образу замість кровної помсти. Дослідники трактують цей факт як свідчення того, що інститут примирення зародився на українських землях.

У минулому несподіваною формою скріплення угоди про примирення було цілування хреста. У християнській релігії вважалося, що клятви мають язичницьке походження і були заборонені. Натомість цілування хреста стало

символом дотримання угоди та обіцянки. Цей ритуал сприймався як вияв миру і любові між князями, а також як спосіб відвернути вплив диявольських сил і ненависті.

Основним правовим документом, який діяв на значній території України протягом 16-17 століть, за часів правління Литовського князівства та Польського королівства, були Литовські статuti 1529, 1566 та 1588 років. Ці статuti передбачали можливість примирення між сторонами. Цей процес, відомий як "єднання", застосовувався у майнових, земельних і кримінальних справах. Зокрема, стаття 12 розділу IX передбачала, що гвалтівник міг уникнути смертної кари через примирення, якщо його жертва погоджувалася вийти за нього заміж. Процес "єднання" оформлявся письмово, підписувався сторонами і засвідчувався печатками свідків.

Правові норми, що регулювали судочинство у малоросійському народі, зокрема інститут примирення, широко застосовувалися на українських землях у той час, наприкінці XVIII - на початку XIX століть. Цей інститут передбачав можливість використання посередників для вирішення спорів. Однак з приходом радянської влади та становленням радянського права ця практика зникла. Підсумовуючи сучасний розвиток примирних процедур, варто відзначити основні нововведення порівняно з попередніми періодами.

Практика медіації перетворилася на окрему індустрію. На відміну від минулого, коли цю функцію виконували люди з високим соціальним статусом, авторитетом і можливістю виносити юридично обов'язкові для сторін рішення, сьогодні медіаторами все частіше призначають людей, чий авторитет ґрунтується виключно на їхньому досвіді, знаннях, а головне - унікальних навичках у вирішенні конфліктів.

Медіація перетворилася на глобальний ринок послуг, а її процедури професіоналізувалися, стали більш різноманітними та ефективними. Сьогодні умови примирення ґрунтуються на інтересах сторін, набуваючи прагматичного підходу [28-36с.2].

У сучасній Україні медіація стала відомою та поширеною практикою в середині 1990-х років. Перші центри медіації почали функціонувати в 1997 році в Одесі. Вперше в СНД медіація була застосована в цивільному судочинстві. "Команди медіації" в Донецьку, Луганську, Одесі, Києві, Криму та Харкові використовували медіацію в різних сферах, таких як трудові спори, сімейні спори, сусідські спори та цивільні справи.

Українські землі мали свою систему правосуддя, в якій роль судів виконували зборові та копні суди. Принципом цієї системи було відновлення порушеного права, і відповідальність за його відновлення покладалася на правопорушника. Головним завданням було забезпечення миру в громаді та відновлення порядку, щоб уникнути помсти і насильства [8].

У пізні радянські часи, на території України було спробовано застосувати альтернативний метод вирішення конфлікту. При розпаді Радянського Союзу, суспільство зазнало дисфункцій та активізувалися конфлікти у різних сферах соціального життя. Група донецьких психологів вирішила встановити зв'язок з Американською арбітражною асоціацією та Федеральною службою посередництва, щоб вивчити альтернативні методи вирішення конфліктів. У 1994 році психологічний центр у Донецьку об'єднався з «Search for Common Ground» з метою створення першого в Україні центру медіації. У 1998 році уряд України за підтримки USAID створив Національну службу посередництва і примирення.

Використовуючи модель, створену в Донецьку та Одесі, група медіаторів в Одесі провела медіацію у справі, що розглядалася в суді в 1997 році. Конфлікт було врегульовано за допомогою зовнішніх медіаторів у ході 9 сесій медіації. Український центр порозуміння був створений у 2002 році та зареєстрований у Києві. Його перші ініціативи включали шкільну медіацію, а також медіацію в кримінальних справах, відновлення справедливості, розвиток окремих громад та розвиток громад в цілому. 15 українських НУО були засновані Українським центром порозуміння, який у 2012 році був реорганізований в Інститут миру і порозуміння.

У 2009 році Український центр медіації розробив програму, яка дозволяла Дніпровському районному суду Києва передавати справи до центру для подальшого проведення альтернативного вирішення спору. Хоча було проведено більше 100 зустрічей, вдалось провести лише декілька медіацій за допомогою такої системи. Цей досвід є корисним, оскільки стало зрозуміло, що судді не зацікавлені у делегуванні своїх обов'язків на медіаторів.

Наступного року, зазнавши невдачі, українські медіатори вирішили звернутися за допомогою до парламенту. В результаті вони вперше зареєстрували у Верховній Раді 10 законопроектів, пов'язаних з медіацією. Однак вони зазнали чергової поразки, оскільки всі законопроекти були відхилені через складну економічну ситуацію в Україні.

Медіатори з України досягли значних успіхів у своїй роботі протягом 2010-2011 років. Роль медіатора та різні техніки і методи були вивчені суддями в чотирьох містах України. Це призвело до 50 медіаційних справ у таких сферах, як адміністративне, сімейне, трудове та земельне право, з яких 72% завершилися підписанням угод.

Проект "Освіта суддів для економічного зростання", що фінансувався Канадським національним суддівським інститутом і тривав з 2013 по 2016 рік, обрав медіацію як найкращу форму вирішення спорів. Малиновський районний суд повідомляє, що в результаті цього проекту було укладено 150 угод протягом його тривалості, порівняно з 50 на початку.

З 2014 року в Україні почали проводити діалогові зустрічі у східних та південних регіонах країни, які були підтримані міжнародними та закордонними організаціями-донорами, такими як ОБСЄ, програма MATRA Netherlands, Посольство Великої Британії в Україні та Федеральне міністерство зовнішніх справ Німеччини

У 2015 році міжнародна організація MediatEUr разом з Програмою розвитку ООН встановили платформу з Підтримки Діалогу для подальших зустрічей та координації виконуваної роботи

Проект USAID "Справедливе правосуддя" та фонду "Відродження", що проходив у 2014-2015 роках, зіграв велику роль у становленні та сприйнятті медіації в Україні

У підсумку було проведено 47 зустрічей та 38 медіацій, серед яких 37% завершилися підписанням угоди [3].

Медіація в Україні існує вже понад 30 років, за цей час підготовлено та зареєстровано значну кількість практикуючих медіаторів, накопичено значний досвід застосування медіації для вирішення різноманітних конфліктів. Сформовано потужну групу експертів, які спеціалізуються на медіації. Розширення практики медіації до останнього часу стримувалося відсутністю спеціального законодавства, але нещодавно, за активної участі українських медіаторів, було розроблено та прийнято Закон України "Про медіацію", який набув чинності 16 листопада 2021 року.

Закон України "Про медіацію" встановлює загальні принципи та визначення, сферу застосування, статус медіатора, правила проведення медіації та її правові наслідки.

Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України та інші відповідні закони містять додаткові положення про можливості медіації.

Медіація може застосовуватися для вирішення різних конфліктів, у тому числі цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних спорів, а також у справах про адміністративні правопорушення та кримінальних провадженнях, з метою примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим) [6].

Використання медіаторів у бізнес-спорах є поширеною практикою, і торгово-промислові палати роблять це майже в кожному регіоні України. Деякі з цих палат вже створили центри медіації для вирішення спорів, у тому числі між юридичними особами [11].

Запровадження медіації як альтернативного способу вирішення спорів є однією зі стратегій децентралізації, що дозволяє обмежити вплив держави на

суспільство та замінити його механізмами саморегуляції. Європейська спільнота визнала ефективність медіації, і використання медіації як основної форми вирішення спорів заохочується в численних документах Ради Європи та ЄС. Законодавче визначення медіації дає суспільству нові інструменти та процедури, які відкривають численні можливості для всіх громадян для більш успішного самоврядування як активних учасників, а органам державної влади - для переходу від сучасної демократичної парадигми управління до більш відкритої, сумісної з інформаційним суспільством, яка підтримує плюралізм, нові цінності, потреби, методи та процедури [28-36с.2].

1.2. Сутність медіації: сучасний погляд

Зі зміною та розвитком суспільства, зміною філософських поглядів людей, змінюється і медіація. Моделі та підходи до медіації розвиваються відповідно до суспільних потреб, так само як і конфлікти та спори. Хоча розуміння функцій медіатора та місця медіації в правовій і політичній структурі держави змінюється, це відбувається тому, що потреба в медіації зумовлена потребами суспільства в цілому

Медіацію вивчають багато наукових дисциплін, зокрема право, філософія, соціологія, політика, лінгвістика, вирішення конфліктів та психологія. Науку про медіацію можна розглядати як міст між гуманітарними та соціальними науками, а також між психологією та правом. У медіації беруть участь юристи, психологи, експерти з вирішення конфліктів та соціологи. Кожен з цих фахівців привносить у процес власне бачення і проводить процедури медіації, спираючись на свій попередній (або паралельний) професійний досвід.

Процес вирішення спорів, який називається медіацією, зазвичай здійснюється адвокатами. Сторони намагаються вирішити свій спір мирним і вигідним для себе способом за допомогою медіатора. Принципи процесу медіації та кваліфікаційні вимоги до медіаторів останнім часом формалізуються, оскільки медіація має тенденцію стати об'єктом правового регулювання. Залежно від

процесуальних аспектів, ідеології медіації та її місця в правовій системі держави виділяють різні моделі та види медіації, такі як оціночна медіація, фасилітаційна медіація та трансформаційна медіація.

Психологи та конфліктологи розглядають медіацію як форму комунікації, яка може бути ускладнена негативними емоціями сторін, але при цьому намагається вирішити конфлікт. Оскільки медіатор організовує та спрямовує розмову між сторонами, що сперечаються, а це потребує знань людської психіки, природи людських емоцій та сприйняття реальності, дослідження в галузі психології та конфліктології зосереджуються на ефективності та методології роботи медіатора.

Як у міждержавних відносинах, так і на етапі постконфліктного миробудівництва медіація є успішним методом вирішення конфліктів. Використання медіації сторонами, що сперечаються, забезпечує виконання мирних домовленостей. Комісія ООН з миробудівництва та спеціальні політичні місії ООН використовують цей механізм. Останнім часом медіатори почали виступати гарантом мирної угоди та допомагати у вирішенні питань, пов'язаних з реалізацією найважливіших пунктів угоди. У 2012 році ООН опублікувала "Керівні принципи ефективної медіації" на підтримку практики мирного врегулювання конфліктів. Медіація є ефективним механізмом, який може бути використаний в політичному управлінні, зокрема в моделі поширення неофіційного посередництва неурядових організацій [7].

Аналізуючи сучасну систему правосуддя, слід зазначити, що вона не досягає необхідного рівня виконання покладених на неї завдань [10].

Структурований процес, який називається медіація, використовується для врегулювання спорів (конфліктів) поза судом на добровільній, конфіденційній основі. Медіатор допомагає сторонам у цьому процесі визначити свої інтереси та найефективніші способи врегулювання спору. Метою медіації є обговорення, розуміння та вирішення складних конфліктних ситуацій для досягнення найкращого можливого результату [9].

Принципи медіації

В основі медіації як альтернативного методу позасудового вирішення конфліктів та спорів лежать наступні принципи:

1. Добровільність: Кожна сторона має свободу вибору - брати чи не брати участь у процесі медіації, і вона може зробити це в будь-який час.
2. Всі сторони конфлікту розуміють, що активна співпраця та відкритість необхідні для пошуку рішення. Вони мають можливість приймати рішення і впливати на результат.
3. Неформальність та адаптивність: Порівняно з жорсткою судовою процедурою, процес медіації є більш гнучким і творчим, що дозволяє знаходити більш ситуативні та індивідуальні рішення.
4. Конфіденційність: Без злого умислу ні медіатор, ні сторони не мають права розголошувати будь-яку інформацію, що стосується медіації.
5. Нейтральність та неупередженість медіатора: Медіатор однаково підтримує всі сторони в досягненні рішення, не стаючи на чийсь бік і не виносячи судження.
6. Розподіл відповідальності: Сторони відповідають за прийняття та виконання угоди, а медіатор відповідає за дотримання правил і процедур.
7. Легітимність сторін: Коли виникає конфлікт інтересів, медіація може забезпечити гнучке вирішення питань, які не можуть бути врегульовані чинним законодавством.

Сфери застосування

Медіація застосовується в різних сферах, зокрема в бізнесі, політиці, сімейному житті тощо.

Вона дає можливість, зокрема, врегулювати бізнес-спори, спричинені розбіжностями між партнерами щодо того, як має розвиватися компанія, недовірою або недотриманням початкових домовленостей.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) повідомляє, що спори щодо прав на торговельні марки, винаходи, корисні моделі, авторські та суміжні права, спори у сфері біотехнологій, ІТ та інші претензії є найпоширенішими спорами, які можуть бути вирішені за допомогою медіації. Навіть якщо у

відносинах немає конфлікту, все одно можна досягти домовленостей і прийняти рішення за допомогою медіації.

Завдяки медіації є шанс на ефективне вирішення конфліктів та збереження міцних відносин між сторонами. Використання медіації на робочих місцях сприяє створенню позитивної атмосфери та покращенню командної роботи.

Враховуючи графік, який підходить для обох сторін, незалежно від призначення судових засідань, медіація може вирішити спір за лічені тижні, а не роки. Крім того, це призводить до значної економії фінансів та ресурсів.

Оскільки сторони конфлікту самостійно розробляють і погоджують важливі для них рішення, конструктивний підхід приносить користь усім сторонам (модель "win-win") [5].

Прогрес, досягнутий в інтеграції медіації в українську правову систему, є позитивним кроком на шляху до більш ефективної та інклюзивної системи правосуддя. Однак необхідно продовжувати докладати зусиль для подолання існуючих викликів і формування культури, яка сприймає медіацію як кращий метод вирішення конфліктів. Таким чином, Україна може позиціонувати себе в авангарді альтернативних способів вирішення спорів і прокласти шлях до більш гармонійного та справедливого суспільства [7].

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Історія розвитку медіації в українському праві та сутність медіації з сучасної точки зору проливають світло на еволюцію та значення цього альтернативного механізму вирішення спорів. Дослідження історичного розвитку медіації в українському праві виявило глибоке коріння цієї практики, яке можна простежити з давніх часів. Протягом століть медіація еволюціонувала, адаптуючись до мінливого соціально-політичного ландшафту, ставши важливим інструментом вирішення конфліктів у сучасній Україні.

Пострадянський період став переломним для медіації в Україні. З відновленням незалежності відновився інтерес до альтернативних методів

вирішення спорів. Українська правова система зазнала значних реформ, щоб включити медіацію як невід'ємну частину системи правосуддя. Були прийняті законодавчі акти, які створили правову базу для регулювання практики медіації, а також підготовлені та сертифіковані професійні медіатори. Медіація отримала визнання як цінний інструмент вирішення спорів у різних галузях, включаючи цивільні, господарські, трудові та сімейні справи.

Сутність медіації, з точки зору сучасної перспективи, охоплює її основні принципи та переваги. Медіація - це добровільний, конфіденційний та гнучкий процес, який надає сторонам можливість брати активну участь у вирішенні їхніх спорів. Він ґрунтується на принципах неупередженості, нейтральності та сприяння комунікації між сторонами. Медіація спрямована на пошук взаємоприйнятних рішень, сприяння порозумінню та збереженню відносин.

У сучасному контексті медіація має низку переваг над традиційним судовим процесом. Вона є економічно ефективним та оперативним методом вирішення спорів, зменшуючи навантаження на суди та вивільняючи судові ресурси. Медіація також дозволяє знаходити креативні та індивідуальні рішення, які часто є більш задовільними для сторін, що беруть участь у справі. Крім того, вона допомагає пом'якшити змагальний характер спорів, заохочуючи підхід, заснований на співробітництві та взаємодії.

Таким чином, історія розвитку медіації в українському законодавстві відображає її стійкість та адаптивність протягом різних історичних періодів. Сутність медіації, з сучасної точки зору, охоплює її фундаментальні принципи та переваги. Оскільки Україна продовжує розвивати та вдосконалювати свою правову систему, інтеграція медіації як важливого методу вирішення спорів, ймовірно, сприятиме зміцненню верховенства права, покращенню доступу до правосуддя та сприянню мирному вирішенню конфліктів у країні. Медіація має потенціал трансформувати спосіб вирішення спорів в Україні та сприяти побудові більш гармонійного та інклюзивного суспільства.

РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПРАВІ

2.1. Аналіз сучасного стану медіації в Україні

Для забезпечення ефективного захисту прав людини і громадянина система державної влади має бути переглянута у світлі зміни парадигми соціально-економічного розвитку та становлення громадянського суспільства. Це вимагає перегляду функцій суду в політичній системі та його значення як незалежного органу, що здійснює правосуддя. У зв'язку з цим створюються нові інститути примирення, які є складовими правової системи та забезпечують права громадян на справедливий суд, гарантовані Конституцією України та Європейською конвенцією з прав людини. Наразі в українській правовій системі формуються та розвиваються такі інститути, як арбітраж та медіація. Використовуючи медіацію як альтернативний спосіб вирішення спорів, сторони можуть обрати найбільш ефективний та прийнятний спосіб вирішення спору, що ґрунтується на фундаментальних правових принципах, які відображають визначні цінності суспільного розвитку, такі як добросовісність, розумність та справедливість, і водночас є відображенням високого рівня розвитку правової культури суспільства в Україні.

Фізичні та юридичні особи можуть вільно використовувати будь-які законні засоби для захисту своїх прав та інтересів, ефективність діяльності юридичних осіб та судової системи залежить від запровадження альтернативних способів вирішення спорів. Зарубіжний досвід показує, що ефективно позасудове вирішення спорів залежить як від високої правової культури, так і від сприйнятливості громадян. Завдяки використанню альтернативних методів вирішення спорів формується культура мирного вирішення спорів, стабілізуються правовідносини та розвантажується державна судова система.

Українське суспільство має певний досвід використання альтернативних методів вирішення спорів, включаючи переговори, арбітраж, претензійно-позовну процедуру для комерційних спорів тощо. Основним методом вирішення

спорів залишається судовий процес, однак, через низку факторів, включаючи зловживання та звуження компетенції третейських судів, високі арбітражні витрати, скасування вимоги щодо досудового врегулювання комерційних спорів, а також відсутність державного визнання та довіри до процесу медіації. Незважаючи на проблеми з українською судовою системою, у сторін спору фактично немає вибору, оскільки система альтернативного вирішення спорів все ще перебуває в зародковому стані.

Сучасна Україна має довгу історію практик мирного вирішення спорів, але наразі вони гальмуються монополією судової влади на вирішення всіх правових спорів. Історія свідчить, що суспільство починає активно використовувати недержавні інститути вирішення спорів та інші саморегулятивні інституції, коли державні органи виявляються неефективними. Однією з таких організацій є медіація - інший метод вирішення конфліктів. Спільно працюючи над пошуком компромісного рішення, яке влаштовує обидві сторони, сторони спору можуть вирішити його за допомогою медіації. Використання медіації може забезпечити більш швидке та ефективне вирішення спорів, водночас зменшуючи навантаження на судову систему.

Як країна, що відстоює європейські ідеали, Україна створює бізнес-культуру, засновану на дотриманні правових норм. Країна повинна дотримуватися моральних стандартів, заснованих на нормах природного права, зокрема, добросовісності, підзвітності та чесності. Саморегулювання дозволяє підтримувати такі морально-етичні стандарти. Для забезпечення ефективного вирішення спорів і конфліктів уряд, у тому числі законодавча влада, повинні адаптувати свою політику до потреб суспільства.

В Україні під час судової реформи 2010-2011 років стало очевидним, що загальні та господарські суди не можуть швидко та ефективно вирішувати спори між учасниками суспільних відносин, а також, що часто існують прогалини в законодавстві, які унеможливають прийняття справедливого рішення. Тому альтернативні способи вирішення спорів стали більш актуальними в Україні. Цікавим є той факт, що судді, які є найбільш обізнаними та компетентними

представниками юридичної професії, зацікавленими у встановленні верховенства права в Україні та підзвітними її громадянам, взяли за питання альтернативного вирішення спорів.

Однією з таких стратегій є медіація, яка є успішним способом врегулювання спору за участю третьої нейтральної сторони або особи.

Для реалізації права на справедливий суд держава зобов'язана забезпечити ефективну систему правосуддя та різноманітні варіанти вирішення правових спорів. Для забезпечення становлення судової влади в Україні як єдиної системи судоустрою та судочинства, що діє на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів, в Україні впроваджується в життя Концепція вдосконалення судівництва. В результаті люди зможуть відновити свої втрачені свободи і права та гарантувати своє право на справедливий судовий розгляд.

2.2. Правовий статус медіатора

Закон України "Про медіацію" встановлює правовий статус медіатора як третьої нейтральної сторони, яка допомагає сторонам вирішити конфлікт за допомогою медіації. Цей закон надає медіатору свободу у виконанні своїх обов'язків та право на розумну винагороду від сторін за свої послуги. Закон також встановлює вимоги до професійної підготовки медіаторів, включаючи необхідність проходження ними вступного тренінгу з медіації та підтвердження їхніх повноважень кожні п'ять років.

Згідно II Розділу закону України про медіацію під статусом медіатора розуміється наступне:

1. **Стаття 9** регулює вимоги до осіб, які можуть виступати в ролі медіаторів.

Згідно з цією статтею:

- Медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном.
- Особа зі засудженням, обмеженою цивільною дієздатністю або недієздатністю не може бути медіатором.

- Замовники медіації, державні органи, місцеве самоврядування, підприємства, установи, організації, незалежно від форми власності та підпорядкування, а також громадські об'єднання можуть встановлювати додаткові вимоги до медіаторів, які вони залучають або з якими працюють.
 - Об'єднання медіаторів та організації, що проводять медіацію, можуть встановлювати додаткові вимоги до медіаторів, які вони реєструють, включаючи спеціальну підготовку, вік, освіту, практичний досвід і т. д.
2. **Стаття 10** розглядає питання підготовки медіаторів. Основні положення цієї статті такі:
- Базова підготовка медіаторів передбачає навчальну програму, яка має тривалість не менше 90 годин, включаючи не менше 45 годин практичного навчання.
 - Підготовку медіаторів здійснюють освітні установи.
 - Підготовка медіаторів може також включати спеціалізовану підготовку відповідно до програм, розроблених освітніми установами.
 - Після успішного проходження базової та/або спеціалізованої підготовки медіатор отримує сертифікат, в якому зазначаються основні відомості про особу.
 - В сертифікат додається перелік компонентів навчальної програми та набутих компетентностей.
 - Освітні установи, що здійснюють підготовку медіаторів, ведуть реєстри випускників, в яких фіксуються відомості, передбачені цією статтею.
3. **Стаття 11** регулює права медіатора. Основний зміст цієї статті такий:
- Самостійно визначати методику проведення медіації з урахуванням вимог законодавства, правил проведення медіації та норм професійної етики медіатора.
 - Отримувати від сторін конфлікту (спору) інформацію про конфлікт або спір у необхідному та достатньому обсязі для проведення медіації.

- Вимагати відшкодування витрат, пов'язаних з підготовкою та проведенням медіації, а також отримувати оплату за послуги, що надаються в рамках підготовки та/або проведення медіації.
- Збирати та поширювати анонімну інформацію про кількість, тривалість та результативність проведених медіацій.
- Відмовитися від участі в медіації.
- Крім зазначених прав, інші права медіатора можуть бути визначені законом, договором про проведення медіації або правилами проведення медіації.

4. **Стаття 12** встановлює обов'язки медіатора. Медіатор зобов'язаний:

- Здійснювати підготовку до медіації та її проведення відповідно до закону, правил проведення медіації та кодексу професійної етики медіатора.
- Надавати сторонам конфлікту (спору) кодекс професійної етики для ознайомлення під час підготовки до медіації.
- Не розголошувати інформацію, яка стала відома під час підготовки та проведення медіації.
- Припинити проведення медіації, якщо виникає конфлікт між особистими інтересами та обов'язками медіатора, який може вплинути на його нейтральність, незалежність та неупередженість.
- Інформувати сторони та інших учасників медіації про їхні права та обов'язки, принципи та правила проведення медіації, структуру процедури медіації, можливість отримання консультацій у спеціалістів, наслідки укладення договору про проведення медіації.
- Керувати процедурою медіації.

5. **Стаття 13** регулює норми професійної етики медіатора. Основний зміст цієї статті можна розшифрувати наступним чином:

- Медіатор зобов'язаний дотримуватися норм професійної етики медіатора. Це означає, що медіатор повинен діяти згідно встановлених професійних стандартів та виявляти високу моральність та етичність у своїй роботі.

- Об'єднання медіаторів мають право розробляти власні кодекси професійної етики медіатора або приєднуватися до існуючих кодексів.
 - Кодекси професійної етики медіатора повинні відповідати положенням закону.
 - Об'єднання медіаторів мають встановлювати процедуру притягнення до відповідальності медіаторів, які порушують норми професійної етики.
6. **Стаття 14** стосується реєстрів медіаторів. Основний зміст цієї статті розкривається так:
- Об'єднання медіаторів та суб'єкти, що займаються проведенням медіації, зобов'язані підтримувати реєстри медіаторів з дотриманням вимог закону щодо збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу.
 - До реєстру медіаторів включаються певні відомості про медіаторів, такі як їх прізвище, ім'я, освіта, мова проведення медіації, кількість годин підготовки та спеціалізованої підготовки, а також інформація про підвищення їх професійного рівня.
 - Інформація, що міститься в реєстрах медіаторів, є відкритою та загальнодоступною. Реєстри медіаторів розміщуються відкрито у мережі Інтернет.
7. **Стаття 15** регулює відповідальність медіатора. Основний зміст цієї статті можна пояснити так:
- У разі порушення зобов'язань за договором про проведення медіації медіатор несе цивільно-правову відповідальність згідно з законодавством.
 - У випадках, передбачених законом, медіатор може нести адміністративну або кримінальну відповідальність.
 - У разі недотримання норм професійної етики медіатор несе відповідальність згідно з положеннями статуту або положення об'єднання медіаторів, до якого він належить [12].

2.3. Ефективність медіації в Україні: позитивні та негативні аспекти

Запровадження процесу медіації в Україні сприяє розвитку відновного правосуддя. Ефективність, результативність та успішність медіації у вирішенні спорів у порівнянні з традиційними судовими процедурами демонструє зарубіжний досвід. У зв'язку з інтеграцією української правової системи до права ЄС, питання відновного правосуддя в нашій країні набуває особливого значення. На європейському рівні створено низку документів, що містять рекомендації з цього питання. Тому запровадження медіації в Україні відповідає європейським стандартам і є значним кроком у розвитку відновного правосуддя [14].

Впровадження медіації в Україні є складним процесом, який просувається повільно порівняно з іншими країнами. Однією з основних причин цього є низький рівень правової культури населення, яка є важливою складовою прогресу в суспільстві та забезпечує безконфліктне співіснування.

Медіація набуває все більшої популярності в Україні як альтернативний метод вирішення спорів. Розвитку медіації в Україні не надто перешкоджала тривала відсутність спеціального закону, який врешті-решт був підготовлений за участю українських експертів.

Закон "Про медіацію" був прийнятий Верховною Радою України 16 листопада 2021 року, який визначає медіацію як позасудову, добровільну, конфіденційну, структуровану процедуру, в рамках якої сторони прагнуть запобігти або врегулювати конфлікт шляхом переговорів за сприяння медіатора.

Впровадження медіації в Україні має як позитивні, так і негативні аспекти. З позитивного боку, медіація може призвести до більш ефективного та результативного вирішення спорів, а також до зменшення кількості нерозглянутих справ у судовій системі.

Медіація також може сприяти підвищенню правової культури населення та поширенню культури мирного вирішення конфліктів. Крім того, медіація третьої сторони широко пропонується як засіб мирних переговорів між Росією та Україною.

Посередництво третьої сторони має перевірений досвід деескалації та врегулювання конфліктів у всьому світі. Негативним моментом є те, що повільний прогрес у впровадженні медіації може призвести до недовіри до правової системи та продовження використання традиційної судової системи, що може зайняти багато часу та коштів. Крім того, успіх медіації залежить від бажання сторін брати участь у процесі та досягати взаємоприйнятної угоди.

До негативних наслідків медіації в Україні варто віднести наступні:

1. Низька правова культура населення.

- Однією з головних перешкод на шляху реалізації правової реформи та забезпечення нормального функціонування суспільства і людини є низький рівень правової культури населення. Підвищення правової культури, яка допомагає встановлювати та відстоювати правові принципи, що гарантують суспільству можливість безконфліктного існування, є важливою складовою суспільного прогресу, оскільки сприяє встановленню та відстоюванню правових принципів.

2. Низький рівень довіри до даної послуги.

- Низький рівень довіри до медіації як альтернативи державному судочинству є наслідком неготовності широких верств населення сприймати цю послугу. Однією з головних причин такої неготовності є відсутність об'єктивної інформації про можливості та переваги медіації. Загальні глобальні питання ставлення до права як феномену та соціального явища також впливають на сумніви щодо обґрунтованості та правомірності функціонування відновного правосуддя.

3. Позиції сторін, які не бажають йти на поступки.

- Добровільне виконання сторонами примирної угоди є одним з основоположних принципів медіації, яка розрахована на добровільних і свідомих учасників вирішення конфлікту. Головними критеріями мають бути вміння вести переговори, будувати стосунки з іншими та бути комунікабельними. На жаль, в Україні все ще надають перевагу силовим методам вирішення спорів.

- В Україні все ще існують проблеми. Звичайно, це все зводиться до того, як мислять наші люди. Багато людей помилково вважають, що сісти за стіл переговорів означає проявити свою слабкість і втратити обличчя перед партнером.
- Кожен розглядає лише переваги власної позиції, або свою позицію і слабкі сторони опонента.

4. Складність вибору медіатора.

- Вибір високопрофесійного медіатора є непростим завданням.
- В Україні існує проблема нестачі кваліфікованих медіаторів, які могли б запропонувати клієнтам якісні послуги. На жаль, в нашій країні склалася ситуація, коли медіацією займаються переважно психологи, соціологи та соціальні працівники, які пройшли спеціалізовані тренінги з вирішення конфліктів. Для адвокатів це нова сфера практики [14].

Загалом, ефективність медіації в Україні залежить від різних факторів, зокрема правової культури населення, готовності сторін до участі та наявності нейтральних медіаторів, яким довіряють.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІДУ II

Аналіз сучасного стану медіації в Україні, правового статусу медіатора та ефективності медіації пролив світло на різні аспекти цього альтернативного механізму вирішення спорів. Україна досягла значних успіхів у визнанні важливості медіації у вирішенні конфліктів як на законодавчому рівні, так і на практиці. Однак все ще існують проблеми, які необхідно вирішити для повного використання потенціалу медіації в країні.

Поточний стан медіації в Україні демонструє неоднозначну картину. З одного боку, спостерігається помітний прогрес у розвитку правової бази, яка підтримує та заохочує медіацію. Прийняття Закону "Про медіацію" у 2021 році та подальші зміни до нього заклали міцний фундамент для практики медіації в Україні.

Створення центрів медіації та навчальних програм по всій країні також сприяло зростанню медіації як життєздатної альтернативи традиційному судочинству.

Крім того, в Україні чітко визначено правовий статус медіатора, що гарантує, що медіатори мають необхідну кваліфікацію та дотримуються етичного кодексу. Вимоги до кандидатів на посаду медіатора, включаючи спеціальну освіту та професійну підготовку, сприяли професіоналізації цієї сфери та зміцненню довіри між зацікавленими сторонами. Наявність професійної організації, такої як Українська ліга медіації, ще більше сприяла встановленню стандартів та найкращих практик для медіаторів.

Що стосується ефективності медіації в Україні, то тут є як позитивні, так і негативні аспекти. З позитивного боку, медіація пропонує численні переваги, такі як економічна ефективність, гнучкість і можливість зберегти відносини. Медіація може надати сторонам можливість брати активну участь у процесі вирішення конфлікту, сприяючи їхній автономії та контролю над результатом. Вона також забезпечує конфіденційну і приватну обстановку, що може сприяти відкритому і чесному спілкуванню. Ці фактори сприяють підвищенню ймовірності досягнення взаємоприйнятних домовленостей, які можуть мати довготривалий і стійкий ефект.

Однак існують виклики та обмеження, які впливають на ефективність медіації в Україні. Однією з основних проблем є недостатня обізнаність та розуміння медіації серед широкої громадськості та юристів. Багато людей все ще віддають перевагу традиційному судочинству через брак інформації про переваги та процес медіації. Крім того, обмежена кількість кваліфікованих і досвідчених медіаторів, особливо в сільській місцевості, є бар'єром для широкого впровадження медіації. Ставлення судової влади до медіації та її готовність передавати справи на медіацію також впливає на її ефективність.

Для вирішення цих проблем та подальшого покращення стану медіації в Україні можна запропонувати кілька рекомендацій. Перш за все, існує потреба у проведенні широких інформаційно-просвітницьких кампаній для інформування громадськості про медіацію та її переваги. Юристи також повинні проходити

навчання та тренінги з питань медіації, щоб сприяти її використанню як життєздатного способу вирішення спорів. Слід докласти зусиль для розширення кола кваліфікованих медіаторів шляхом створення комплексних навчальних програм та систем акредитації. Слід сприяти співпраці між судовою владою, юристами та практиками медіації з метою просування культури медіації та збільшення кількості звернень до медіації.

Отже, аналіз поточного стану медіації в Україні, правового статусу медіатора та ефективності медіації показав, що, хоча Україна зробила важливі кроки в напрямку розвитку медіації, є ще багато роботи, яку потрібно зробити. Вирішуючи проблеми та впроваджуючи рекомендації, викладені вище, Україна може створити середовище, яке сприятиме зростанню та ефективності медіації. Успішне впровадження медіації як альтернативного механізму вирішення спорів може сприяти підвищенню ефективності та доступності системи правосуддя, а також загальному соціально-економічному розвитку країни.

РОЗДІЛ III. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Шляхи вдосконалення законодавства з медіації

Існує низка важливих аспектів, які можна вдосконалити в українському законодавстві про медіацію, щоб допомогти швидше та успішніше вирішувати спори за допомогою медіації. Нейтральна третя сторона виступає посередником у спілкуванні та переговорах конфліктуючих сторін з метою досягнення взаємовигідної угоди. Медіація є добровільним та адаптивним процесом. Україна може сприяти розвитку культури альтернативного вирішення спорів та забезпечити кращий доступ до правосуддя шляхом вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює медіацію.

Ось кілька варіантів:

1. **Визнання та популяризація медіації.** Першим кроком є визнання цінності медіації як методу вирішення спорів. Це можна зробити шляхом популяризації переваг медіації серед широкої громадськості, адвокатів та політиків. Інформаційні кампанії, навчальні курси та семінари можуть допомогти розвіяти міфи та підвищити довіру до процесу медіації.
2. **Забезпечення конфіденційності.** Дотримання конфіденційності та привілеїв має важливе значення для успішної медіації. Законодавство має прямо забороняти розголошення будь-якої приватної інформації, якою обмінювалися під час медіації.
3. **Підвищення кваліфікації.** Для того, щоб медіатори були компетентними та професійними, необхідно встановити чіткі кваліфікаційні вимоги та стандарти до них. Законодавство має визначати освітні вимоги до медіаторів, стандарти досвіду та моральні принципи.
4. **Програми присудової медіації.** Запровадження програм присудової медіації може бути хорошим способом переконати сторони подумати про медіацію до того, як подавати позов до суду. Законодавство має

зобов'язувати сторони брати участь в обов'язкових сесіях медіації, перш ніж переходити до формального судового розгляду, і заохочувати суди до активного сприяння медіації.

5. **Фінансові стимули та структура гонорарів.** Для того, щоб зробити медіацію більш доступною, законодавство може запровадити фінансові стимули та структуру гонорарів.
6. **Медіація в окремих секторах.** Законодавство може включати положення про обов'язкову медіацію або заохочувати медіацію в певних секторах, де спори є поширеними, наприклад, у сімейному праві, трудових, комерційних та громадських спорах.
7. **Організації з підтримки медіації.** Створення організацій з підтримки медіації може відігравати вирішальну роль у просуванні та розвитку медіації.
8. **Механізми оцінки та моніторингу.** Для забезпечення ефективності та якості послуг медіації законодавство має вимагати створення механізмів оцінки та моніторингу.
9. **Міжнародне співробітництво та кращі практики.** Україна повинна активно співпрацювати з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй та Міжнародний інститут медіації, щоб вивчати кращі практики та обмінюватися знаннями у сфері медіації.
10. **Інформування та освіта громадськості.** Законодавство має підкреслювати важливість інформування та освіти громадськості щодо медіації.
11. **Підготовка та підвищення кваліфікації медіаторів.** Законодавство має передбачати комплексні навчальні програми для медіаторів, що включають як теоретичні знання, так і практичні навички.
12. **Медіація в системі правосуддя.** Законодавство має сприяти інтеграції медіації в ширшу систему правосуддя. Це може включати положення про передачу справ на медіацію на різних стадіях судового процесу, наприклад, на досудовому етапі, під час судового розгляду або після

винесення судового рішення. Співпраця між медіаторами та суддями може допомогти оптимізувати процес вирішення спорів та зменшити навантаження на суди.

13. Механізми забезпечення виконання медіації. Законодавство має чітко визначати можливість примусового виконання угод, досягнутих за допомогою медіації.

14. Контроль та нагляд за якістю. Законодавство має встановлювати механізми контролю якості та нагляду за послугами медіації.

15. Медіація в публічних та адміністративних спорах. Законодавство повинно передбачати використання медіації для вирішення публічних та адміністративних спорів, у тому числі спорів за участю державних органів, публічних служб та регуляторних органів.

Впроваджуючи ці додаткові заходи, Україна може сприяти розвитку культури медіації, покращити доступ до правосуддя та стати лідером у просуванні мирного та ефективного вирішення спорів [1].

3.2. Розвиток медіації як альтернативного способу вирішення спорів в Україні

Інститут медіації, який заробив собі солідну репутацію в західних країнах, стає все більш популярним в Україні. Однак, українські правознавці ставляться до цього методу альтернативного вирішення спорів з певною неоднозначністю. Багато думок про медіацію в Україні базуються на перекладених з англійської або німецької мови науково-популярних статей, що значно спрощують теоретичні ідеї.

Україна потребує нових методів вирішення спорів, які б допомагали зменшити навантаження на судову систему та забезпечували б швидке та ефективно вирішення конфліктних ситуацій. Медіація може стати одним з таких методів, проте потребує більш детального вивчення та розуміння серед українських правознавців.

Питання інкорпорації інституту медіації як процедури вирішення спорів у правову систему України є одним з питань ефективного регулювання вирішення спорів та конфліктів у різних сферах суспільного життя на тлі реформування національного законодавства у сфері управління, викорінення корупційних проявів, здійснення неупередженого правосуддя та надання належної правової допомоги.

Перспективи правового регулювання медіації в Україні, обґрунтування ролі медіації як форми правосуддя, імплементація принципів відновного правосуддя в Україні, застосування медіації в публічній та економічній сферах, трудовому праві, сімейному праві, моделі регулювання, а також основні питання, пов'язані зі значенням медіації - все це було ретельно розглянуто та досліджено до цього часу [8].

За останні роки медіація в Україні зазнала значного розвитку, відіграючи важливу роль у вирішенні спорів та просуванні альтернативних методів вирішення конфліктів. Сучасний стан медіації в Україні відображає як прогрес, так і виклики у її впровадженні та сприйнятті у правовому полі та суспільстві.

Однією з помітних подій у сфері медіації в Україні є створення центрів медіації. Ці центри слугують майданчиками для проведення сесій медіації, а також забезпечують навчальні та сертифікаційні програми для медіаторів. Центри відіграють важливу роль у підвищенні обізнаності про медіацію та її переваги, а також у створенні мережі кваліфікованих фахівців у цій галузі.

Закон України "Про медіацію" також запровадив концепцію присудової медіації, згідно з якою сторони, що беруть участь у судовому процесі, можуть бути направлені судом на медіацію. Це положення має на меті заохотити сторони розглядати медіацію як альтернативу тривалому та дорогому судовому процесу. Примусова медіація була впроваджена в кількох регіонах України, і наразі проводиться оцінка її ефективності.

В останні роки український уряд продемонстрував відданість просуванню медіації як альтернативного механізму вирішення спорів. Були розроблені національні стратегії та плани дій для просування медіації в різних секторах,

включаючи сімейні спори, трудові конфлікти та комерційні спори. Ці ініціативи спрямовані на інтеграцію медіації в існуючу правову систему та сприяння її прийняттю і використанню.

Однак, незважаючи на ці позитивні зміни, медіація все ще стикається з певними проблемами в Україні. Однією з головних перешкод є недостатній рівень обізнаності та розуміння медіації серед населення. Багато людей та підприємств досі не знайомі з концепцією та перевагами медіації, а також переважає перевага традиційних судових процесів.

Крім того, використання медіації в Україні є нерівномірним у різних регіонах. У той час як центри медіації та програми медіації при судах були створені в певних областях, їх наявність та доступність залишаються обмеженими в інших регіонах. Така географічна нерівність перешкоджає широкому впровадженню медіації як методу вирішення спорів, якому надається перевага.

Ще однією проблемою є потреба у всеосяжній нормативно-правовій базі, яка б регулювала різні аспекти медіації, включаючи кваліфікацію медіаторів, етичні стандарти та можливість виконання угод, досягнутих за допомогою медіації. Хоча чинне законодавство створює основу для медіації, для підвищення її ефективності та довіри до неї потрібні подальші вдосконалення та поправки.

Майбутнє української медіації

Попри те, що може здатися, варто зосередитися на майбутньому, адже сьогодення медіації насправді досить сильне. Наприклад, в Україні медіація є дуже ефективним методом вирішення сімейних спорів, захисту прав споживачів, вирішення трудових спорів [4].

Майбутнє медіації в Україні має багатообіцяючі перспективи, оскільки продовжуються зусилля, спрямовані на посилення її присутності та визнання в правовій системі та суспільстві. Позитивним перспективам медіації в Україні сприяють кілька факторів.

По-перше, очікується, що поточні ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості та розуміння медіації, принесуть позитивні

результати. Поглиблення знань про переваги медіації, такі як економія коштів, часу та збереження стосунків, може змінити ставлення до її використання.

По-друге, інтеграція медіації в правову систему, ймовірно, продовжиться. Існуючі програми медіації при судах створили платформу для вивчення сторонами медіації як способу вирішення спорів. Подальше оцінювання цих програм та розширення їхньої сфери дії може сприяти більш плавній інтеграції медіації в судову систему.

Крім того, створення центрів медіації в різних регіонах може сприяти підвищенню доступності послуг медіації. Зусилля слід зосередити на розширенні мережі центрів медіації, особливо в регіонах з недостатнім рівнем обслуговування.

Крім того, розвиток культури медіації в юридичній професії та серед зацікавлених сторін, які беруть участь у вирішенні спорів, має вирішальне значення для її майбутніх перспектив. Заохочення підготовки та сертифікації медіаторів, а також включення навичок медіації в програми юридичної освіти та професійного розвитку може сприяти формуванню пулу кваліфікованих фахівців та сприяти використанню медіації в широкому спектрі правових контекстів.

Іншим важливим аспектом для майбутнього медіації в Україні є розробка комплексної нормативно-правової бази. Доопрацювання та внесення змін до чинного законодавства можуть вирішити питання, пов'язані з кваліфікацією медіаторів, етичними стандартами, можливістю примусового виконання угод, досягнутих за допомогою медіації, та інші практичні аспекти.

Крім того, інтеграція технологій та онлайн-платформ медіації може підвищити доступність та ефективність процесу медіації. Технологічний прогрес відкриває можливості для проведення віртуальних медіацій, які можуть подолати географічні бар'єри та забезпечити зручність для сторін, що беруть участь у спорі.

Отже, майбутнє медіації в Україні виглядає багатообіцяючим, з потенціалом для більшого визнання та використання. Якщо зосередитися на підвищенні обізнаності громадськості, інтеграції в правову систему, доступності,

професійному розвитку, вдосконаленні нормативно-правової бази та технологічному прогресі, медіація може стати основним і бажаним методом вирішення спорів в Україні. Постійна прихильність уряду, правників та зацікавлених сторін, а також спільні зусилля матимуть вирішальне значення для реалізації повного потенціалу медіації в українському правовому полі.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ III

Існують значні можливості для вдосконалення законодавства про медіацію та сприяння розвитку медіації як альтернативного методу вирішення спорів в Україні. Медіація отримала визнання у всьому світі як ефективний та дієвий засіб вирішення конфліктів і має потенціал для зменшення навантаження на суди, розширення доступу до правосуддя та сприяння соціальній злагоді. Однак для процвітання медіації в Україні необхідно усунути існуючі законодавчі прогалини та вжити проактивних заходів для створення сприятливого середовища.

Заслуговують на увагу питання підготовки та акредитації медіаторів. Створення національного органу, відповідального за акредитацію та регулювання діяльності медіаторів, сприятиме підвищенню професіоналізму та дотриманню етичних стандартів у цій сфері. Цей орган повинен розробити та впровадити ретельні навчальні програми, щоб забезпечити медіаторів необхідними навичками, знаннями та компетенціями. Крім того, медіаторам повинні бути надані можливості постійного професійного розвитку та безперервного навчання, щоб забезпечити актуальність їхніх знань та навичок.

Для популяризації використання медіації дуже важливо підвищувати обізнаність громадськості, юристів та бізнесу. Освітні кампанії, семінари та тренінги можуть відігравати ключову роль в ознайомленні зацікавлених сторін з перевагами та механізмами медіації. Крім того, створення центрів медіації або інтеграція послуг медіації в існуючі правові інституції підвищить доступність та сприятиме більш широкому використанню медіації. Такі центри можуть діяти як

центри інформації, перенаправлення та ведення справ, надаючи особам та організаціям рекомендації та підтримку протягом усього процесу медіації.

Співпраця та взаємодія між різними суб'єктами є життєво важливими для успіху медіації в Україні. Залучення судової влади, правників та державних установ має важливе значення для створення інтегрованої системи вирішення спорів, в якій медіація працює в гармонії з судовою системою. Заохочення суддів до активного направлення справ на медіацію та включення медіації до судових процедур сприятиме її використанню та вселятиме впевненість у її ефективності. Юристам також слід заохочувати до набуття навичок медіації, що дозволить їм краще захищати інтереси своїх клієнтів і пропонувати ширший спектр варіантів вирішення спорів.

Нарешті, сприяння дослідженням та оцінці у сфері медіації може надати цінну інформацію та сприяти формуванню політики, що ґрунтується на фактах. Проведення досліджень щодо ефективності та результативності медіації, а також збір даних про справи, в яких було проведено медіацію, можуть пролити світло на її вплив та визначити сфери, які потребують вдосконалення. Такий підхід, заснований на дослідженнях, сприятиме постійному вдосконаленню та адаптації практики медіації, що в кінцевому підсумку призведе до створення більш надійної та ефективної системи вирішення спорів в Україні.

Отже, вдосконалення законодавства про медіацію та сприяння розвитку медіації як альтернативного методу вирішення спорів в Україні потребує багатогранного підходу. Шляхом прийняття всеосяжного законодавства, підвищення стандартів навчання та акредитації, підвищення обізнаності, сприяння співпраці та заохочення досліджень Україна може створити середовище, яке сприятиме розвитку та прийняттю медіації. Сприйняття медіації як життєздатного та бажаного варіанту вирішення конфліктів не лише сприятиме підвищенню ефективності та доступності системи правосуддя, але й сприятиме розвитку культури діалогу, взаєморозуміння та співпраці в українському суспільстві.

ВИСНОВОКИ

Отже, ця курсова робота заглибилася в тему медіації в українському праві, дослідивши її генезу та перспективи розвитку. Протягом роботи ми досліджували історичний контекст медіації в Україні, простежуючи її витoki та еволюцію. Ми також проаналізували сучасну правову базу та інституційну структуру, що підтримує медіацію в країні, виділивши як сильні, так і слабкі сторони.

Генезис медіації в Україні можна простежити з давніх часів, коли переважали неформальні механізми вирішення спорів. Протягом століть різні впливи та правові зміни формували концепцію медіації в українському законодавстві, що завершилося прийняттям офіційного законодавства про медіацію на початку 21 століття. Ця законодавча база забезпечила міцний фундамент для розвитку медіації як ефективного альтернативного методу вирішення спорів у країні.

Перспективи розвитку медіації в Україні є багатообіцяючими. Медіація отримала визнання та сприйняття серед юристів та широкої громадськості як життєздатний засіб вирішення спорів. Зростанню популярності медіації сприяє підвищення обізнаності про її переваги, такі як економічність, ефективність та збереження стосунків.

Крім того, український уряд продемонстрував прихильність до просування та розвитку медіації як важливого компонента правової системи. Було докладено зусиль для зміцнення інституційної бази медіації, включаючи створення центрів медіації, навчальних програм для медіаторів та включення положень про медіацію в контракти. Ці ініціативи були спрямовані на створення середовища, сприятливого для розвитку та широкого впровадження медіації.

Однак, незважаючи на позитивні зрушення, на шляху до повної реалізації потенціалу медіації в Україні залишаються виклики. Однією з головних проблем є потреба в подальшій освіті та інформаційних кампаніях для ознайомлення громадськості та юристів-практиків з перевагами та процесами медіації. Крім того, відсутність комплексної нормативно-правової бази, що регулює

акредитацію та професійні стандарти для медіаторів, є потенційною перешкодою для послідовної та надійної практики медіації.

Для подолання цих викликів та максимізації перспектив розвитку медіації для України вкрай важливо продовжувати інвестувати в навчання та професіоналізацію медіаторів. Створення єдиного регуляторного органу для нагляду за акредитацією та сертифікацією медіаторів може допомогти забезпечити якість та компетентність практиків. Крім того, слід продовжувати докладати зусиль для популяризації медіації як кращого методу вирішення спорів шляхом проведення інформаційних кампаній та включення положень про медіацію в законодавство.

Перспективи розвитку медіації в Україні є багатограними та обнадійливими. Медіація має низку переваг над традиційним змагальним судовим процесом, серед яких економічність, ефективність у часі, автономія сторін та збереження стосунків. Ці переваги відповідають цілям доступу до правосуддя, ефективності судочинства та сприяння соціальній гармонії. Оскільки Україна продовжує свій шлях до демократизації та модернізації, розвиток медіації відповідає цим цілям, забезпечуючи більш інклюзивну та оперативну систему правосуддя.

Таким чином, медіація в українському праві зазнала значного прогресу за останні роки, і для її розвитку створено міцний фундамент. Перспективи зростання та широкого впровадження медіації є багатообіцяючими, підтримуваними сприятливою правовою базою та прихильністю українського уряду. Однак необхідні подальші зусилля для подолання викликів і повного використання потенційних переваг медіації. Таким чином, Україна може сприяти розвитку культури альтернативного вирішення спорів, розширенню доступу до правосуддя та створенню більш ефективного і гармонійного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sec. 300.506 mediation - individuals with disabilities education act. *Individuals with Disabilities Education Act*.
URL: <https://sites.ed.gov/idea/regs/b/e/300.506> (date of access: 25.05.2023).
2. Карпенко Р. Історичні передумови впровадження медіації в Україні та інших державах. *Підприємництво, господарство і право. Цивільне право і процес*. №4. 2020. С. 28-36. 6.pdf (pgp-journal.kiev.ua)
3. Кисельова, Т. (2017). Довідник організацій медіаторів України. Retrieved from <http://ssrn.com/abstract=3012496>
4. Єрмоменко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні – Український центр медіації [kmbs]. *УЦМ [kmbs] – Український центр медіації [kmbs]*.
URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/statti/1593-Перспективи%20розвитку%20медіації%20в%20Україні> (дата звернення: 25.05.2023).
5. Медіація. *ВУЕ*. URL: <https://vue.gov.ua/Медіація> (дата звернення: 25.05.2023).
6. Медіація в Україні, закон про медіацію, ЗУ - mediation help. *Mediation Help*. URL: <https://www.mediation-help.com/about-mediation/ukraine/> (дата звернення: 25.05.2023).
7. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Н. А. Мазаракі / Інститут законодавства Верховної Ради України. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 5-83 с. Microsoft Word - 19_zam 1155 NEW новий СЛ (knute.edu.ua)
8. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. А, ту нема джерела знайди сам тоді я що тобі48-Mishyna.pdf (nbuv.gov.ua)

9. Н. Крестовська, Л. Романадзе. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник. Одеса : Екологія, 2019, 454 с. URL: <http://www.knuba.edu.ua/ukr/wp-content/uploads/2019/11/.pdf>.

10. Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

11. Пристай Д. "Закону немає, але ми працюємо". Експертка про медіацію в Україні. *Суспільне Новини*. URL: <https://suspilne.media/50226-zakonu-nemaє-ale-mi-pracuєmo-ekspertka-pro-mediaciю-v-ukraini/> (дата звернення: 25.05.2023).

12. Про медіацію. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 25.05.2023).

13. Ситюк В. Медіація та правові перспективи її розвитку в Україні | Рада адвокатів Київської області. *Рада адвокатів Київської області | та кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури та Центр стажування та підвищення кваліфікації адвокатів*. URL: <https://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku-v-ukrayini> (дата звернення: 25.05.2023).

14. Ясиновський І. Г. Проблеми впровадження та проведення медіації в Україні. *Актуальні проблеми політики*. 2015. №55. С. 260-267. APP_55-31.pdf (onua.edu.ua).